

Μαριάννα Κατσογιάννου

ΤΑ ΚΛΕΙΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΑ ΚΛΕΙΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑΣ: ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της κυπριακής νομοθεσίας και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κύπρου

Μαριάννα Κατσογιάννου: *Τα κλειδιά της λεξικογραφίας: ασκήσεις*

Διόρθωση: Χρυσούλα Γραμμένου

Σελιδοποίηση: Μιχάλης Καλογεράς (selidopoiisi.gr)

Copyright© 2023 Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κύπρου & Μαριάννα Κατσογιάννου για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο, Λευκωσία, Φεβρουάριος 2023

ISBN: 978-9925-553-55-6

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Λεωφ. Πανεπιστημίου 1, 2109 Αγλαντζιά, Λευκωσία

Τ.Θ. 20537, 1678 Λευκωσία, Κύπρος

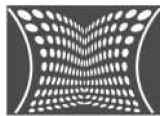
Ηλ. Ταχ.: pek@ucy.ac.cy

Ιστοσελίδα: <https://www.ucy.ac.cy/paneky>

ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΟΥ

ΤΑ ΚΛΕΙΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑΣ: ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΛΕΞΙΚΑ	13
Οι λέξεις και τα πράγματα	13
Οι λέξεις κι εμείς	14
Γραφή και προφορά	23
Οι μορφές των λέξεων	24
Τα λεξικά	26
Λεξικό ή εγκυκλοπαίδεια;	29
Πρόσβαση και διαχείριση της πληροφορίας	33
Έντυπα και ηλεκτρονικά	35
Οι βασικές διακρίσεις	36
Δίγλωσσα και πολύγλωσσα λεξικά	38
Ειδικά λεξικά	38
Λεξικά διαλέκτων και ιδιωμάτων	38
Λεξικά ειδικών γλωσσικών πληροφοριών	39
Λεξικά ειδικών γλωσσικών χρήσεων	39
Η θεματική οργάνωση	41
Ποιο είναι το καλύτερο;	42
ΠΩΣ ΦΤΙΑΧΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΛΕΞΙΚΑ	45
Ταξινομώντας το σύμπαν	45
Υπαγωγή ή διάσπαση;	47
Παραπομπές και διαπαραπομπές	51
Οι πληροφορίες των λεξικών	53
Τυπολογικές πληροφορίες	58
Δεικτοδότηση	59
Αναζητώντας τη σημασία	64
Μία λέξη, πόσες σημασίες;	66
Σημασία, χρήση και σημασιολογική αλλαγή	66
Τυπολογία των ορισμών	67
Το βάθος και το πλάτος	67
Μορφολογικός ορισμός	69
Ορισμός μέσω συνωνύμων και/ή αντιθέτων	69
Πώς γράφεται ο ορισμός	69
Ο ιδανικός (κι ανέφικτος) ορισμός	72
Βάζοντας τάξη	74
Παραδείγματα χρήσης	75
Σχέσεις με άλλες λέξεις	77

Το σύνολο και τα μέρη του	77
Συνωνυμία, αντωνυμία, αντιστροφή	78
Εκφράσεις, συμφράσεις και ιδιωτισμοί.....	79
Προτυποποίηση των εγγραφών	81
ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ, ΝΕΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	83
Συχνότητα και συγκρότηση λεμματολογίου.....	84
Η έννοια της αντιπροσωπευτικότητας	87
Σύνταξη, σημασία και χρήση των λέξεων	88
Παραδείγματα χρήσης	89
ΕΦ' ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ	91
ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ.....	109
ΥΛΙΚΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	131

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έκδοση αυτή αποτελεί συνέχεια ενός εγχειριδίου με τίτλο *Τα κλειδιά της λεξικογραφίας*. Οι περισσότερες από τις ασκήσεις που περιλαμβάνει είχαν γραφτεί πριν από το εγχειρίδιο με στόχο να συμπεριληφθούν σε αυτό, η εξέλιξη όμως της συνεργασίας κατά τη συγγραφή του οδήγησε στην ιδέα ότι έπρεπε να γίνει μία έκδοση σε ανεξάρτητο τόμο. Έτσι, το βιβλίο των ασκήσεων σχεδιάστηκε εξ αρχής και εμπλουτίστηκε με νέο υλικό, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αυτόνομα. Και οι δύο τόμοι έχουν δημιουργηθεί για να μπορούν να λειτουργήσουν εξίσου ως εργαλεία εκπαίδευσης ή αυτοδιδασκαλίας, να μπορούν δηλαδή να συνδυαστούν με τη ροή ενός ακαδημαϊκού μαθήματος ή να χρησιμοποιηθούν *ad hoc* από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο. Οι περισσότερες ασκήσεις έχουν δοκιμαστεί στο πλαίσιο μίας σύνθετης ερευνητικής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας που περιλαμβάνει προπτυχιακές και μεταπτυχιακές παραδόσεις λεξικογραφίας, παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη συγγραφή λεξικών και γλωσσαρίων, σεμινάρια, σχεδιασμό και υλοποίηση λεξικογραφικών έργων, συμμετοχή σε φορείς που ασχολούνται με το αντικείμενο και άλλες ανάλογες δραστηριότητες.

Για να μπορεί το βιβλίο των ασκήσεων να λειτουργήσει αυτόνομα, στην αρχή κάθε ενότητας δίνονται μερικές σύντομες εξηγήσεις για τη θεματολογία και, κατά περίπτωση, για την ορολογία που χρησιμοποιείται, χωρίς όμως η πρακτική αυτή να υποκαθιστά την αντίστοιχη θεωρία. Όσοι λοιπόν επιθυμούν να ασχοληθούν με τη λεξικογραφία χωρίς να παρακολουθήσουν σχετικές ακαδημαϊκές παραδόσεις, πρέπει να λάβουν υπόψη ότι υπάρχει ένα ελάχιστο όριο θεωρητικής γνώσης που θα χρειαστεί να καλύψουν με προσωπική μελέτη. Εξάλλου είναι σαφές ότι η μελέτη της γλωσσολογίας, ιδιαίτερα οι γνώσεις που προέρχονται από τους κλάδους της λεξικολογίας, της φωνολογίας και της μορφολογίας, αποτελεί ουσιαστική υποδομή για την εργασία του λεξικογράφου. Βιβλιογραφικά και άλλα βοηθήματα μελέτης στο παρόν αναφέρονται μόνο σημειικά, σε σχέση με συγκεκριμένες ασκήσεις.

Αρκετές ασκήσεις περιλαμβάνουν παραδείγματα, οδηγίες και άλλα στοιχεία για τη λύση τους, ενώ στην ενότητα *Μερικές απαντήσεις* δίνονται πληρέστερες λύσεις επιλεγμένων ασκήσεων, κυρίως ως υποδείγματα για τον τρόπο σκέψης που απαιτείται. Οι λυμένες ασκήσεις δηλώνονται με ►. Σημειώνεται ότι τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για τη λύση των ασκήσεων, ιδίως όσα προέρχονται από διαδικτυακές αναζητήσεις, συγκεντρώθηκαν στη διάρκεια των ετών 2020-2021 και μπορεί σήμερα να έχουν τροποποιηθεί.

Η διάταξη του υλικού ηθελημένα δεν ακολουθεί με απόλυτη ακρίβεια τη σειρά του εγχειριδίου *Τα κλειδιά της λεξικογραφίας*, έτσι ώστε η σύνδεση με τη θεωρία να μην είναι μηχανιστική. Για τον ίδιο λόγο, το βιβλίο ολοκληρώνεται με μία σειρά ασκήσεων «εφ' όλης της ύλης» που απαιτούν σφαιρικότερη γνώση του αντικειμένου - ορισμένες μάλιστα από αυτές έχουν χρησιμοποιηθεί ως θέματα φοιτητικών εργασιών σε αντικατάσταση των εξετάσεων του μαθήματος της Λεξικογραφίας.

Τέλος, για να διευκολυνθεί η χρήση του βιβλίου, υπήρξε μέριμνα ώστε τα λεξικά που απαιτούνται για τη λύση τους να είναι προσβάσιμα όσο γίνεται πιο εύκολα, να είναι δηλαδή διαδικτυ-

ακά¹ ή να αφήνονται στην επιλογή των αναγνωστών. Παρά τον περιοριστικό της χαρακτήρα για τη δημιουργία των ασκήσεων, η προϋπόθεση αυτή εξασφαλίζει σε πολύ περισσότερους αναγνώστες τη δυνατότητα να τις χρησιμοποιήσουν. Ως προς αυτό, διευκρινίζουμε ότι α) οι εκφράσεις «γενικά λεξικά» και «λεξικά που έχετε στη διάθεσή σας» αναφέρονται στα γενικά ερμηνευτικά λεξικά της νέας ελληνικής γλώσσας που έχουν εκδοθεί μετά το 1990, εκτός αν ρητά δηλώνεται κάτι διαφορετικό και β) το χρονικό σημείο διάκρισης μεταξύ «παλιότερων» και «νεότερων» λεξικών της νέας ελληνικής γλώσσας τοποθετείται στο 1998, χρονολογία έκδοσης των δύο λεξικών που σηματοδότησαν το πέρασμα σε μία νέα περίοδο της νεοελληνικής λεξικογραφίας, του ΛΚΝ και του ΑΝΕΓ.

Μαριάννα Κατσογιάννου
Λευκωσία, 30/01/2023

Ευχαριστίες

Ακόμη και ένα μικρό ερευνητικό έργο όπως το παρόν δεν μπορεί να υλοποιηθεί σωστά χωρίς την υποστήριξη των ανθρώπων που γνωρίζουν το αντικείμενο και ενδιαφέρονται για την ανάπτυξή του. Επιθυμώ λοιπόν να ευχαριστήσω την Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, τον Τάσο Α. Καπλάνη, τον Κωνσταντίνο Α. Ξενοφώντος, τον Γιώργο Κ. Παπαναστασίου και τον Γεώργιο Α. Χριστοδούλου που έμπρακτα αναγνώρισαν την ανάγκη μίας τέτοιας έκδοσης, αλλά και τους φίλους και συναδέλφους Γιάννα Γιαννουλοπούλου, Αγγελική Ευθυμίου, Βιβή Θώμου, Μαριλένα Καρυλαίμου, Γεωργία Κατσούδα, Παναγιώτη Κριμπα, Ελπίδα Λουπάκη, Γιώργο Ξυδόπουλο, Ασημάκη Φλιάτουρα, Έφη Φράγκου και Κατερίνα Φραντζή των οποίων η συμπαράσταση υπήρξε καθοριστική για την ολοκλήρωσή της.

¹ Δυστυχώς δεν μπόρεσε να ληφθεί υπόψη η διαδικτυακή μορφή του ΧΑΝΓ που κυκλοφόρησε τον Φεβρουάριο του 2023, ενώ το παρόν βρισκόταν πλέον επί του πιεστηρίου.

ΠΩΣ ΦΤΙΑΧΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΛΕΞΙΚΑ

Ταξινομώντας το σύμπαν

Το 1934⁶, ο νομπελίστας μυθιστοριογράφος και κριτικός Ανατόλ Φρανς έγραφε ότι λατρεύει τα λεξικά, μεταξύ άλλων και επειδή «ένα λεξικό είναι ολόκληρο το σύμπαν σε αλφαβητική σειρά». Οι χρήστες των λεξικών όμως ξέρουν ότι στην πραγματικότητα όχι μόνο το λεξικό δεν περιέχει όλες τις λέξεις της γλώσσας, αλλά και ότι κανένα λεξικό δεν περιέχει τις ίδιες λέξεις με τα υπόλοιπα, ούτε καν με όσα έχουν γραφτεί στην ίδια χρονική περίοδο με αυτό. Η εργασία του λεξικογράφου αρχίζει λοιπόν με τη διάκριση ανάμεσα στις λέξεις που θα συμπεριληφθούν σε ένα λεξικό και σε αυτές που θα αποκλειστούν.

56. Να διαλέξετε τρία ή τέσσερα γενικά λεξικά και να εξετάσετε αν υπάρχουν συγκεκριμένα είδη λέξεων (π.χ. δάνειες, υβριστικές, παιδικές κτλ.) που απουσιάζουν από το λημματολόγιο. Στη συνέχεια, να κάνετε έναν κατάλογο από πιθανούς λόγους για τους οποίους μερικά είδη λέξεων απουσιάζουν από τα λεξικά, δίνοντας και τα κατάλληλα παραδείγματα.

Θεωρητικά τουλάχιστον, το απλούστερο λεξικό γλώσσας περιέχει τις πιο βασικές και/ή συχνές λέξεις της γλώσσας, των οποίων δίνονται οι πιο βασικές και/ή συχνές (δηλαδή όχι απαραίτητα όλες οι) σημασίες, αυτές που είναι απαραίτητες για τη βασική, καθημερινή επικοινωνία. Αυτές οι λέξεις αποτελούν το βασικό λεξιλόγιο, επαρκές για να περιγράψουμε και να ορίσουμε όλες τις λέξεις, τις παγιωμένες εκφράσεις και τους ιδιωτισμούς της γλώσσας, και είναι δύο ειδών:

- λέξεις υψηλής συχνότητας, που υπολογίζονται σε 800-1.200 για κάθε γλώσσα και συμπεριλαμβάνουν άρθρα, προθέσεις και άλλα γραμματικά μορφήματα,
- βασικές λέξεις, που, ακόμη και αν δεν είναι πολύ συχνές δηλώνουν θεμελιώδεις έννοιες και απαντούν σε όλες τις χρήσεις της γλώσσας.

Πέρα από αυτό το βασικό λεξιλόγιο, το λεξικό μπορεί να επεκτείνεται κατά περίπτωση. Όσο μεγαλύτερο ή πιο εξειδικευμένο είναι, τόσο περισσότερες σπάνιες λέξεις θα περιέχει.

57. Προσπαθήστε να σκεφτείτε με ποιες αρχές δημιουργήθηκε το λημματολόγιο καθενός από τα *ΕΛΕΦΥΣ*, *COV* και ένα γενικό λεξικό όπως το *NEΛ* ή το *ΜΕΛ*. Για να απαντήσετε, θα πρέπει να βασιστείτε τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στην εισαγωγή κάθε λεξικού.

58. ➤ Να μελετήσετε τα κριτήρια επιλογής λημμάτων που αναφέρονται στις εισαγωγές των *ΑΛΝΕ* και *ΜΓΕΔ* και να κάνετε ένα κατάλογο και για τα δύο, παρατηρώντας τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.

59. Με βάση τον κατάλογο που δημιουργήσατε στην προηγούμενη άσκηση, να εξετάσετε ένα λε-

⁶ Στον πρόλογο του *Dictionnaire encyclopédique Quillet*, Paris: Aristide Quillet.

ξικό άλλης γλώσσας, δικής σας επιλογής (ανάλογα με τις γλώσσες που γνωρίζετε): ποια από τα κριτήρια που έχετε σημειώσει ισχύουν και ποια όχι;

60. ➤ Ποιες από τις πιο κάτω λέξεις θα συμπεριλαμβάνατε σε ένα (α) λεξικό για ξένους των 30.000 λέξεων (β) γενικό λεξικό των 60.000 λέξεων (γ) γενικό λεξικό των 120.000 λέξεων; Να αιτιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

	(α)	(β)	(γ)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ
αριστεροσύνη				
αρουραιόπληκτος				
βαμβακοφόρος				
γκαμπί				
γνεύσιος				
δασοπονία				
δωσίκωλος				
επίδοτο				
ευμεγέθης				
θολάμι				
κίσσα				
κυματοδηγός				
κυτταροκίνη				
λυμεώνας				
μαλακία				
μπεζ				
πανοπτικό				
παρκαγγελούδι				
περιεδρικός				
πετέχεια				
πλαγγόνα				
πουργός				
πουστράκι				
σαμπόδρομος				
σατόσι				
ταρσανάς				
τυπικά				
υποδηματοδιορθωτής				
φαράντ				
φιλέκδικος				

136. ...να αξιολογήσετε τα πιο κάτω παραδείγματα για την πρώτη σημασία του ρήματος *καρφώνω*:
- α) *Κάρφωσε με μεγάλα καρφιά τα παράθυρα για να μην ανοίγουν* (ΛΚΝ).
 β) *Κάρφωσε στο δέντρο μια πινακίδα που έγραφε «Απαγορεύεται το ψάρεμα»* (ΛΕΞ).
 γ) *Τα παντζούρια ήταν καρφωμένα με κάτι μεγάλες σανίδες, άλλο ένα σημάδι εγκατάλειψης του σπιτιού* (ΜΗΛΝΕΓ).
 δ) *Όπως κάρφωναν τις σανίδες, ο χτύπος των σφυριών ακουγόταν σε όλο το σπίτι* (διασκευασμένο, ύστερα από αναζήτηση σε σώματα κειμένων).
137. Να συγκρίνετε το είδος και τον αριθμό των παραδειγμάτων που δίνονται σε καθένα από τα λεξικά που βλέπετε για το ρήμα *αγκαλιάζω*.

αγκαλιάζω [aŋgalázo] -ομαι Ρ2.1:
 1. βάζω, σφίγγω κπ. ή κτ. στην αγκαλιά μου: *Αγκάλιασε το γιο του και τον φίλησε. Περπατούν αγκαλιασμένοι. Ένας άντρας μόνος του δεν μπορούσε ν' αγκαλιάσει τον κορμό του γεροπλάτανου.* || (για αλληλοπάθεια): *Αγκαλιάστηκαν και φιλήθηκαν.* || (λαϊκ.) *Θα αγκαλιαστούμε, θα μαλώσουμε.* 2. (μτφ.) α. *σκεπάζω, τυλίγω, περιβάλλω*: *Οι μαρμάρινες πλάκες θ'αγκαλιάσουν τις τοιμεντοκόλונες. Ο κισσός αγκάλιαζε από παντού τον κορμό του δέντρου. ΦΡ ~ με το μάτι / με το βλέμμα, βλέπω ένα αντικείμενο στο σύνολό του: Με το βλέμμα του αγκάλιαζε το παιδί με αγάπη. Αγκάλιασε όλη την περιοχή με το μάτι του.* β. *συμπεριλαμβάνω, καλύπτω, αφορώ*: *Το πρωτοποριακό πνεύμα αγκάλιασε και το θέατρο. Η περίοδος που εξετάζω αγκαλιάζει και τα χρόνια της Κατοχής. Το έργο του αγκάλιασε κάθε μουσική μορφή.* γ. *υιοθετώ, αποδέχομαι*: *Οι ποιητές αγκάλιασαν τη ζωντανή γλώσσα του λαού. Το κοινό αγκάλιασε με αγάπη το καινούριο του θεατρικό έργο.* || υποστηρίζω: *Η κυβέρνηση αγκάλιασε τις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις / τον κλήρο / τις ένοπλες δυνάμεις.*

ΛΚΝ

αγκαλιάζω [αγκαλιάζω] α-γκα-λιά-ζω ρ. (μτβ.) {αγκάλια-σα, -στηκε, -σμένος, αγκαλιάζ-οντας} 1. παίρνω, βάζω, κλείνω κάποιον ή κάτι στην αγκαλιά μου: ~ τα παιδιά μου. ~ το μαξιλάρι. || (μεσοπαθ.) ~ονται και φιλιούνται. ~ονται με πάθος/με συγκίνηση. ~στηκαν θερμά/σφιχτά. *Κοιμήθηκαν/ξύπνησαν/περπατούσαν ~αμένοι. ~σμένα: ζευγάρια/παιδιά/σώματα.* 2. (στο γ' πρόσ.-μτφ.) *περικλείει, περιτριγυρίζει: Τα βουνά ~ουν το χωριό. Το βλέμμα/μάτι ~ει τον χώρο. Η παραλία ~εται (: περιβάλλεται) από βράχια.* 3. (στο γ' πρόσ.-μτφ.) *περιλαμβάνει, καλύπτει* αφορά: *Πόλη που ~ει όλες τις μορφές τέχνης.* || Το οικολογικό πρόβλημα ~ει ολόκληρο τον πλανήτη. 4. *στηρίζω, υποστηρίζω, βοηθώ*: *Οι οπαδοί της ομάδας ~ουν την προσπάθεια των παικτών. Το κοινό τον ~σε με ενθουσιασμό/θέρμη. Οι πολίτες ~σαν (: ασπάστηκαν, υιοθέτησαν) την ιδεολογία/πολιτική τον. Θεσμοί που ~στηκαν (: έγιναν αποδεκτοί) από τον λαό.* 5. (στο γ' πρόσ.-μτφ.) *είναι ή βρίσκεται πολύ κοντά*: *Ομάδα που ~ει το κύπελλο (: είναι πολύ κοντά στην κατάκτησή του).* • Παθ.: **αγκαλιάζομαι** {στον αόρ.} (σπάν.-μτφ.-οικ.): *συγκροούμαι: ~στηκαν αστυνομικοί με αναρχικούς.*

ΧΛΝΓ

αγκαλιάζω ρ. (έφρ. συνιζ.) I. ενεργ. 1. *κλείνω, σφίγγω στην αγκαλιά: τον -ασε σφιχτά και τον φιλούσε*· (μεταφ.) *περιβάλλω, καλύπτω*: *ο κισσός -αζε το φράχτη.* 2. (μεταφ.) *γίνομαι οπαδός, υποστηρικτής*: *οι αγρότες τον -ασαν με ενθουσιασμό· το ίδρυμα αγκάλιασε κάθε σοβαρή επιστημονική προσπάθεια* (συνών. (από)δέχομαι, ενστερνίζομαι). II. μέσ. (αλληλοπαθ.) 1. *αγκαλιάζομαι* (με κάποιον): *τα δύο αδέρφια -ιάστηκαν κι έτσι τα πήρε ο ύπνος.* 2. *συμπλέκομαι*: *-ιάστηκαν με φούρια και κυλίστηκαν στη γη.*

ΝΕΛ

αγκαλιάζω (αγκάλιασα), **αγκαλιάζομαι** (αγκαλιάστηκα, αγκαλιασμένος) ΡΗΜ.:

1. *αγκαλιάζουμε κάποιον ή κάτι όταν το σφίγγουμε στην αγκαλιά μας: Αγκάλιασε τα παιδιά του γεμάτος χαρά.*

2. *λέμε ότι αγκαλιάζουμε κάποιον ή κάτι όταν το δεχόμαστε με προθυμία (= αποδέχομαι, υποστηρίζω): Οι τοπικές κοινωνίες αγκάλιασαν τους πρόσφυγες.*

3. **αγκαλιάζομαι** ΠΑΘ.: *αγκαλιάζομαι με κάποιον όταν τον σφίγγω στην αγκαλιά μου και αυτός στη δική του: Αγκαλιάστηκαν σφιχτά και οι τρεις τους και άρχισαν να χορεύουν.*

ΛΕΞ

138. Ποιο είναι το καλύτερο παράδειγμα που μπορείτε να επιλέξετε από αυτά που διαβάσατε στην προηγούμενη άσκηση ή να προτείνετε για κάθε σημασία του ρήματος *αγκαλιάζω*; Να εξηγήσετε αναλυτικά την απάντησή σας.
139. ➤ Να γράψετε παραδείγματα για τις λέξεις *νοσοκομείο, τρίγωνος, υπογραφή, χτενίζω* με στόχο να καταλάβει ο χρήστης τη σημασία τους χωρίς να ανατρέξει σε άλλες εξηγήσεις.

Προτυποποίηση των εγγραφών

Η τυποποίηση της παρουσίασης των λημμάτων, από τη σειρά εμφάνισης των πληροφοριών μέχρι τη διατύπωση των ορισμών, είναι σημαντική για τη λειτουργικότητα και την ευχρηστία του λεξικού. Μέρος της οργάνωσης ενός λεξικογραφικού έργου είναι η δημιουργία υποδειγμάτων για τη σύνταξη των λημμάτων. Εδώ βλέπουμε το παράδειγμα μίας πρότυπης εγγραφής για τη σύνταξη των επιθέτων που παράγονται από ονόματα μετάλλων.

Πίνακας 7: Επίθετα παράγωγα από ονόματα μετάλλων.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ	ΟΔΗΓΙΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ
1. Κεφαλή λήμματος	Μαύρα στοιχεία, πεζά.	χάλκινος
1 ^α . Κλιτική τάξη	Μαύρα στοιχεία, πεζά, μόνο οι καταλήξεις, χωρίς κόμμα.	-η -ο
2. Φωνητική μεταγραφή	Απλοποιημένη μορφή ΔΦΑ, μέσα σε αγκύλες.	[xálcinos]
3. Γραμματική κατηγορία	Συντομογραφία σε παρένθεση.	(επίθ.)
Η αρίθμηση των ορισμών γίνεται με μαύρα στοιχεία και ακολουθείται από τελεία. Δεν χρειάζεται αν υπάρχει μόνο ένας ορισμός.		
4. Ορισμός 1	α/α. που είναι κατασκευασμένος από [όνομα μετάλλου]. Πεζά στοιχεία. Αν ακολουθεί παράδειγμα ή σύμφραση τελειώνει με δίστιγμο (:), στις άλλες περιπτώσεις με τελεία.	1. που είναι κατασκευασμένος από χαλκό:
5. Παράδειγμα	Πλάγια στοιχεία. Αρχίζει με κεφαλαίο και τελειώνει με τελεία.	<i>Η ανασκαφή αποκάλυψε πέντε χάλκινους λέβητες.</i>
6. Συμφράσεις	Το θέμα της λέξης αντικαθίσταται από ~	~ο νόμισμα/μέταλλο/όπλο
7. Ορισμός 2	α/α. που θυμίζει το χρώμα του [όνομα μετάλλου]. Πεζά στοιχεία. Αν ακολουθεί παράδειγμα ή σύμφραση τελειώνει με δίστιγμο (:), στις άλλες περιπτώσεις με τελεία.	2. που θυμίζει το χρώμα του χαλκού:
8. Παράδειγμα	Πλάγια στοιχεία. Αρχίζει με κεφαλαίο και τελειώνει με τελεία.	<i>Τα χάλκινα μαλλιά είναι της μόδας.</i>
9. Συμφράσεις	Το θέμα της λέξης αντικαθίσταται από ~	
10. Άλλη συντακτική χρήση	Συντομογραφία σε παρένθεση.	(ως ουσ.)
11. Δείκτης	Συντομογραφία σε παρένθεση.	(μετων.)
12. Λημματικός τύπος	Μαύρα στοιχεία, ολογράφως.	χάλκινα
13. Ορισμός	Πεζά στοιχεία. Αν ακολουθεί παράδειγμα ή σύμφραση τελειώνει με δίστιγμο (:), στις άλλες περιπτώσεις με τελεία.	τα πνευστά όργανα της συμφωνικής ορχήστρας που είναι φτιαγμένα από χαλκό ή ορείχαλκο.
14. Παράδειγμα	Πλάγια στοιχεία. Αρχίζει με κεφαλαίο και τελειώνει με τελεία.	
15. Ετυμολογία	Σε αγκύλες, με χρήση του < για να δηλωθεί η προέλευση. Πλαγιογράφιση των γραμματικών τύπων.	[< ελνστ. χάλκινος]

156. Να συντάξετε τα λήμματα *ασημένιος*, *πλατινένιος*, *σιδερένιος* με βάση την πιο πάνω πρότυπη εγγραφή.

157. Να μελετήσετε τα ίδια λήμματα (*ασημένιος, πλατινένιος, σιδερένιος*) σε τρία διαφορετικά λεξικά για να διαπιστώσετε κατά πόσον έχουν συνταχθεί με βάση κάποιο πρότυπο ή όχι.
158. Να συντάξετε πρότυπες εγγραφές για τις εξής κατηγορίες λημμάτων:
- α) Ονόματα χρωμάτων σε ένα λεξικό για παιδιά.
  - β) Ονόματα ασθενειών σε ένα γενικό λεξικό.
  - γ) Πολύτιμους και ημιπολύτιμους λίθους σε ένα γενικό λεξικό.
159. Εδώ βλέπετε τις πληροφορίες του λήμματος *ζητιανεύω* από το ΛΚΝ. Να βάλετε τα στοιχεία στη σωστή σειρά για να σχηματιστεί η εγγραφή, επιλέγοντας και τη μορφοποίηση κάθε πληροφορίας. Όταν τελειώσετε, να συγκρίνετε το αποτέλεσμα με την πρωτότυπη εγγραφή του λεξικού.
- [zitʰanévo]
 Δεν πρόκειται να ζητιανέψουμε τη βοήθεια κανενός.
 Πρβ. εκλιπαρώ ζητώ από κπ. μικρή υλική βοήθεια παρακαλώντας τον να με λυπηθεί (για τη φτώχεια, τη δυστυχία μου κτλ.)
 Ζητιανεύει την αγάπη της.
 [< ζητιάν(ος) -εύω]
 Στέκεται στην άκρη του δρόμου και ζητιανεύει, ζητάει ελεημοσύνη.
 επαιτώ, διακονεύω
 ζητώ από κπ. κτ. με τρόπο παρακλητικό, σαν ζητιάνος
 Γύριζαν στους δρόμους ζητιανεύοντας ένα κομμάτι ψωμί.

176. Βρείτε στο ΗΣΚΕ τα επίθετα που προσδιορίζουν τη λέξη *παρελθόν* επιλέγοντας ως πρώτο κριτήριο αναζήτησης τη γραμματική κατηγορία <επίθετο> και ως δεύτερο το λήμμα <παρελθόν>, όπως βλέπετε στην εικόνα.

The screenshot shows the HESKE search interface. The main window is titled "Μέρη του λόγου και γραμματική" and contains a grid of filter categories: "μέρη του λόγου", "φωνή", "αριθμός", "πρόσωπο", "Πτώση", "ονομαστικοί τύποι ρημάτων", "Συγκριτικός βαθμός", "Άποψη", and "γένος". The right sidebar shows the search results for "παρελθόν" with filters for "λεκτικός τύπος" (ADJ) and "λήμμα" (παρελθόν).

177. Χρησιμοποιώντας όλα όσα μάθατε στις προηγούμενες ασκήσεις, μπορείτε να πείτε ποια είναι τα δέκα συχνότερα επίθετα που προσδιορίζουν τη λέξη *παρελθόν*;
178. Συγκρίνετε την απάντησή σας στην πιο πάνω ερώτηση με αυτήν που προκύπτει από τη χρήση εργαλείων όπως η *Ανάλυση του ΕΘΕΓ* ή το *Concordance* του *Sketch Engine*.

Η έννοια της αντιπροσωπευτικότητας

Ένα σώμα κειμένων είναι αντιπροσωπευτικό όταν τα συμπεράσματα που βγάζουμε από τη μελέτη των δεδομένων που παρέχει είναι γενικεύσιμα, μπορούμε δηλαδή να θεωρήσουμε ότι ισχύουν και για την υπόλοιπη γλώσσα. Για παράδειγμα, αν το σώμα κειμένων περιέχει αποκλειστικά δεδομένα από νομικά κείμενα, η αντιπροσωπευτικότητά του εξαντλείται στη νομική υπογλώσσα και δεν μας επιτρέπει να μελετήσουμε έννοιες της βιολογίας.

179. Για να καταλάβετε καλύτερα την έννοια της αντιπροσωπευτικότητας, ελέγξτε στον ΕΘΕΓ τη συχνότητα των λέξεων *πριγκίπισσα* και *πρωτεύκη*, πρώτα στο σύνολο του σώματος κειμένων και μετά στο υποσύνολο των παιδικών μυθιστορημάτων (στην εικόνα βλέπετε τη δυνατότητα επιλογής μέρους του σώματος κειμένων). Τι παρατηρείτε;